Webinar Cola, chips en praten over God

Workshop Differentiëren en Activerende werkvormen

21 april 2022

Peter van Veen

Theologische Universiteit Kampen

Inhoud van de workshop

1. Kijken naar differentiatemogelijkheden in catechese en jeugdwerk; belang ervan => *geeft bredere blik*

2. Activerende werkvormen: waarom? => *de noodzaak*

3. Activerende werkvormen: hoe?
   binnen een bepaalde lesopzet: => *verband snappen*
   - vierfasenmodel (constructivistisch lesmodel)
   - een les op vier manieren (via leercirkel Kolb)
   => een voorbeeldles opbouwen
4. Tips

Differentiëren

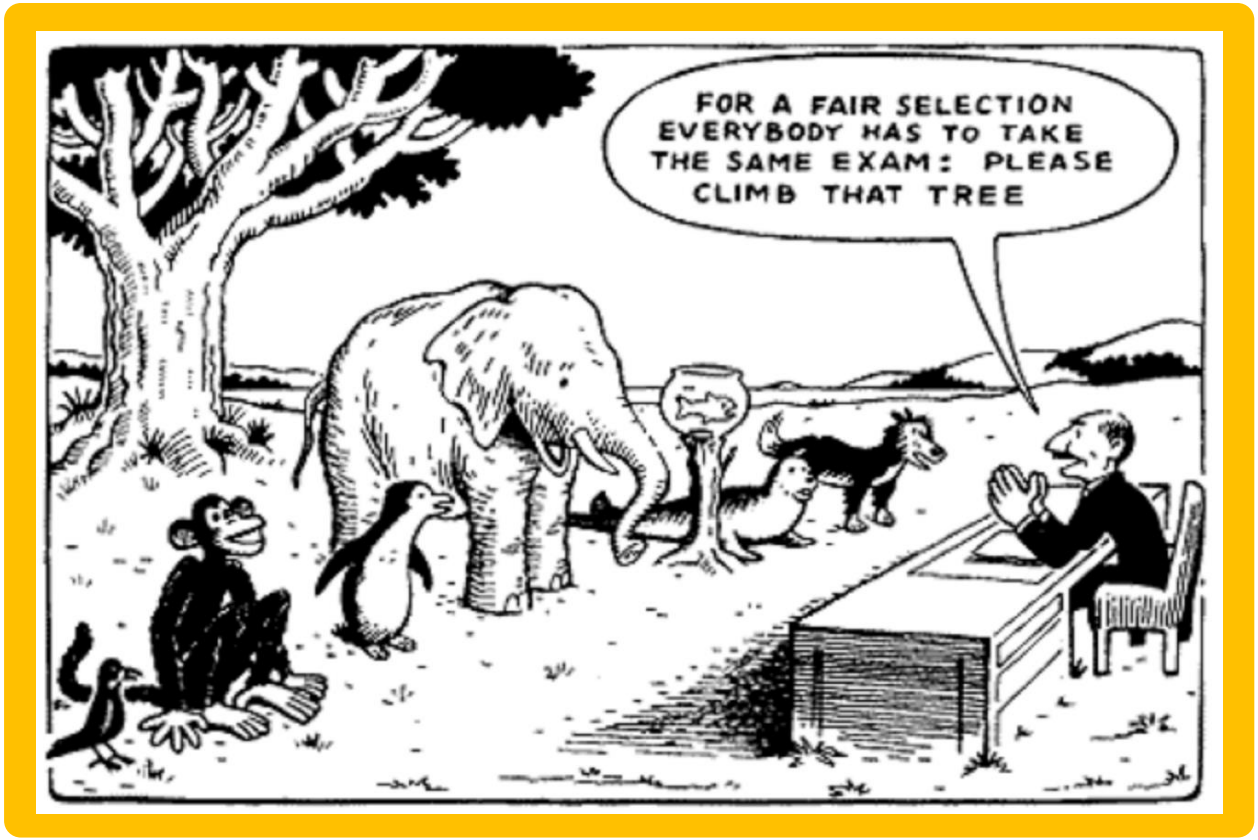

bron: https://www.coachingvoordocenten.com/differentieren-voortgezet-onderwijs/

Differentiëren

Differentiëren is in je werkvorm en opdrachten waar nodig rekening houden met verschillen en diversiteit. Je wilt dat de bijeenkomst ‘voor iedereen’ is.

- **Voorbeeld 1**: een slim ventje kaapt alle antwoorden voor de anderen weg in een groepsgesprek / onderwijsleergesprek. Het meisje uit speciaal onderwijs krijgt geen kans.
- **Voorbeeld 2**: doeners haken af als catecheet gaat ‘zenden’, terwijl die toch graag iets wil overdragen/meegeven/getuigen/delen.

Welke mogelijkheden heb je dan?

Wat gebeurt er als je het *niet* of te weinig doet?

N.B. Kerk = divers, toch samen één lichaam;
dus ook leren omgaan met diversiteit en verschillen

Differentiatiepunten

- Leeftijd (in kleine kerken vaker heterogene groepen)
- Voorkennis en geloofsontwikkeling
- Leerstijlvoorkeur (bijv. ‘doeners’ versus ‘denkers’; innerlijk gemotiveerd versus ongericht of reproductiegericht)
- Sekse (meisjes vaak verder ontwikkeld dan jongens)
- Jongeren met een label (bijzonder onderwijs, autisme, ADHD enz.)
- Interesse, inhoudelijke voorkeuren
- Zintuiglijke voorkeuren (visueel, auditief, sensitief, etc)
- Cognitieve verschillen
- Geloofstaal (bv. via natuur, sport, gebed, muziek)

Differentiatievoorbeelden

- Leeftijd: duo's of subgroepen op leeftijd (mentorcatechese; 2e catecheet)
- Voorkennis: in duo's, beurten geven (niet de slimste als eerste)
- Geloofsontwikkeling: opstellen met eigen lichtje t.o.v. de kaars
- Leerstijlvoorkeur: zie "Les op vier manieren", activerende werkvormen
- Sekse: gescheiden groepen (bij gesprek over seksualiteit)
- Jongeren met een label: kortere lesfragmenten wegens kleine spanningsboog
- Interesse, inhoudelijke voorkeuren: binnen kader een keuze geven om iets te doen of uit te zoeken, bijv. Bijbelse figuren, zinnetje uit Credo
- Zintuiglijke voorkeuren: varieer in tekst, plaatje, geluid, tastzin en volg niet je eigen voorkeur
- Cognitieve verschillen: maak makkelijke en moeilijke vragen; geef mindere leerling hierin een succesje. Laat kind met voorsprong iets vertellen in jouw plaats. Kinderen met voorsprong verdelen over de groepjes.

Activerende werkvormen, waarom?

- Meerveld: “Catechese hoeft niet schools.”
- Retentie-onderzoek Da Sousa: Wat beklijft?

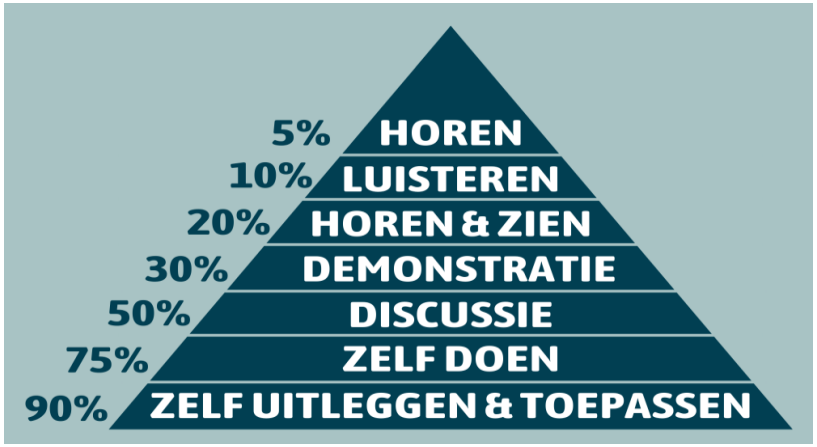

radio, podcast
preek, praatje, les
preek, praatje + plaatje
preek + plaatje + emotie/drama
groepsgesprek, OLG
(groeps)opdrachten

- Catecheten zijn geneigd tot **zenden**; en ze volgen vaak onbewust hun **eigen leerstijlvoorkeur** wat kans op eenzijdigheid vergroot (bijv. doen beroep op intrinsieke motivatie, willen graag een heel mooi geloofsgesprek, of alles heel goed uitleggen).
- N.B. werkvorm vloeit voor uit de geformuleerde lesdoelen.

A. Vierfasen lesmodel

De Munnik en Vreugdenhil 2005; zie ook Altijd leerling 262-3.
Constructivistisch: leren is zelf betekenis toekennen aan de inhoud.
Vgl. H. Pullen: geloofsrelevantie creëren.

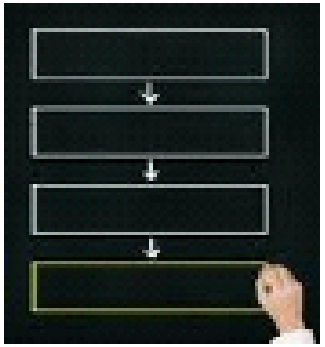

- Oriëntatiefase openen, opnemen
- Relevantiefase openen, delen, opnemen
- Verwervingsfase eigen maken, reflecteren, ervaren
- Verwerkingsfase ervaren, verwerken, doen, maken, reflecteren, integreren (rijkste fase)

Lesvoorbeeld Opstanding:
1. Associaties bij 'opstaan' noteren op bord.
2. Blaadje met 'Als Jezus niet was opgestaan dan… (5 mogelijkheden)'; aankruisen + zelf aanvullen
3. Uitleg over de opstanding van Jezus als fundament voor het christendom
4. Verwerkingsopdracht: ……..

B. Lesmodel met leercirkel Kolb

Met vier lesfasen/leermomenten bedien je vier ‘leerstijlen’ volgens een doelmatig, integraal plan met veel mogelijkheden tot activerende werkvormen.

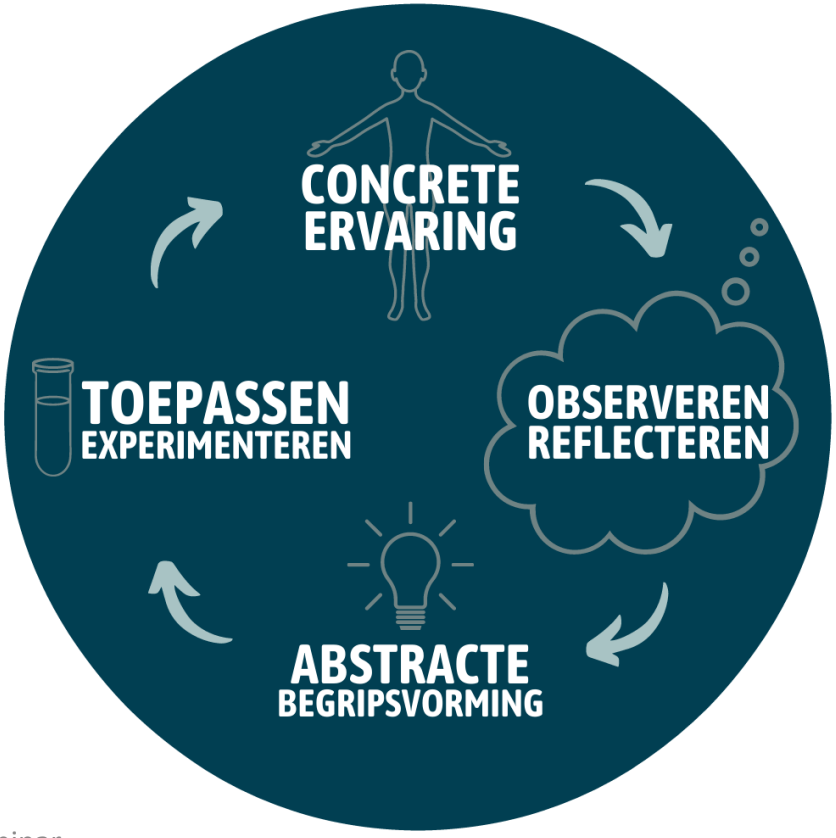

Geloofsleren en leercirkel Kolb

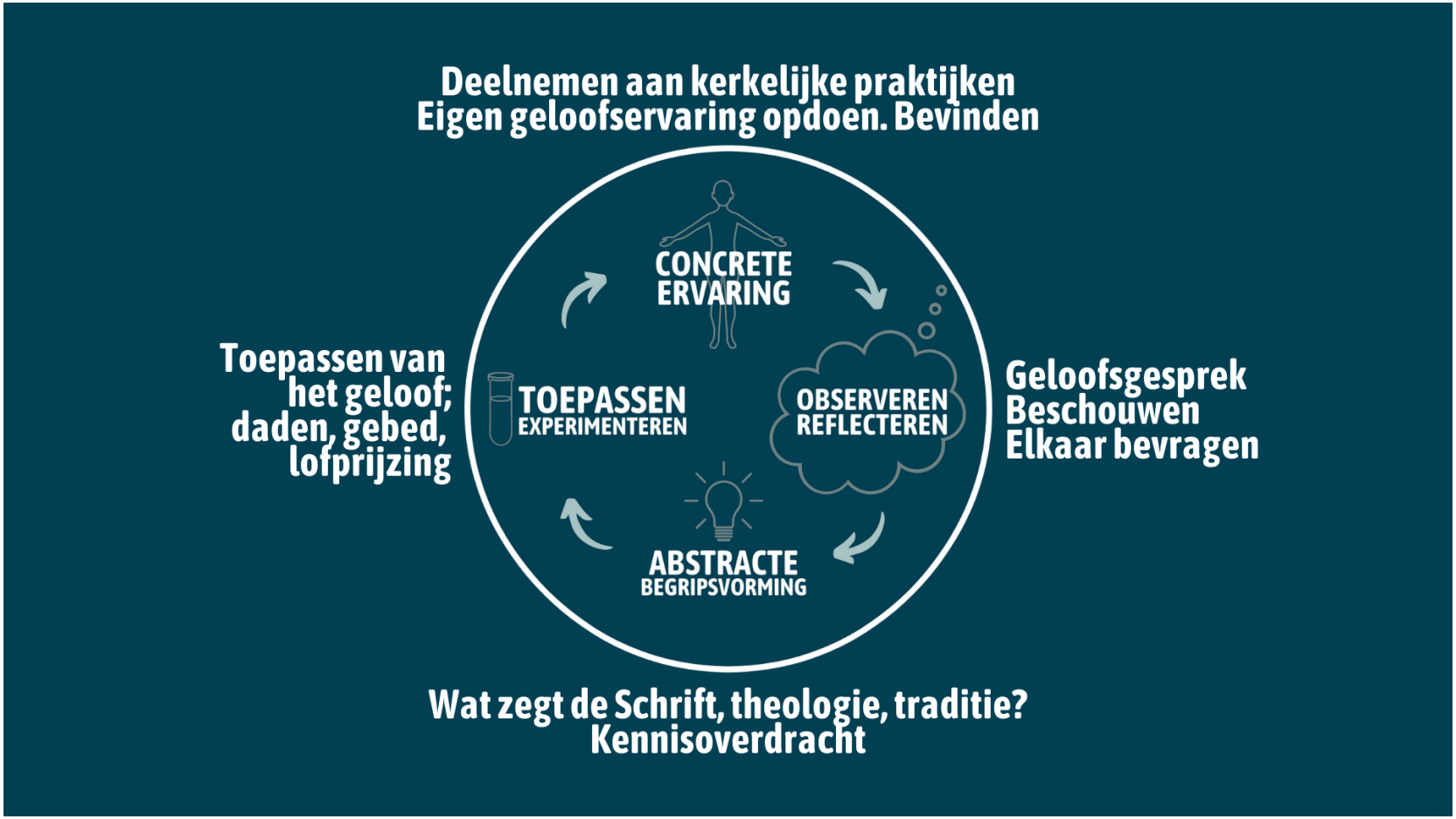

Les op vier manieren (De Galan 2004)

- Er zijn **vier mogelijke vertrekpunten** op de leercirkel, waardoor je steeds een ander activerend lesverloop kunt krijgen.
- Werk je de leercirkel helemaal af, dan geeft dat ‘compleet leren’.
- Sterk: je combineert altijd meerdere, verschillende leervormen.
- Meer variatie en opbouw/logica in werkvormen; goed handvat.
- Elke lesfase kan ook een andere rol van de catecheet vergen (schakelen).
- Bevat altijd zowel affectieve als cognitieve elementen.

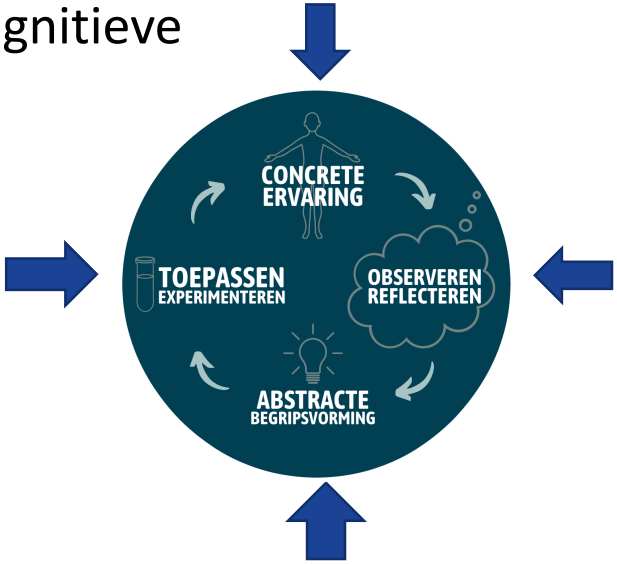

1. “Sprong in het diepe” (doeners)

- Je begint (CE) met een concrete opdracht, een ervaringsoefening of praktijksimulatie (niet te lang; mag ook een beetje mislukken).
- Reflectie: nabespreken, wat hoe waarom?
- Verbinden met de theorie, lesstof
- Toepassen op andere situaties, opdrachtje, voornemens

Sluit goed aan bij postmoderne jongeren.

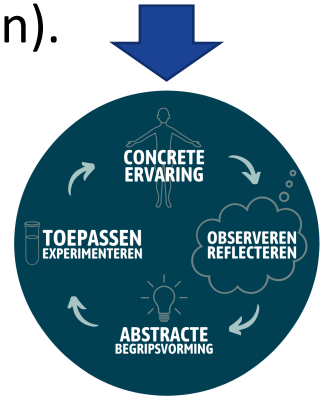

Voorbeeldles over God de Vader:
1. CE Groepjes doen een rollenspel over een goede/slechte vader.
2. OR Gesprek over: wat sprak ons aan in de rollenspellen?
   wat maakt iemand tot een goede vader (of moeder)?
3. AB Uitleg over God als vader. Lezen gelijkenis verloren zoon.
4. TE Voor welke vader(moeder)eigenschappen wil jij God nu danken?

2. “Beginnen bij eigen wijsheid” (dromers)

- Begin (OR) met een gesprek over eigen ervaringen, conclusies trekken; vanuit observatie naar reflectie en betekenis
- Dit kaderen in theorie
- Demonsteren a.d.h.v. voorbeelden
- Oefenen in een complexe opdracht

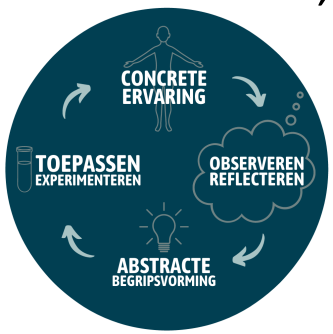

Voorbeeldles over God de Vader:
1. OR Bordassociatie over vaderschap algemeen (evt. eerst noteren geeltjes)
2. AB Uitleg waarom de Bijbel God de schepper ook Vader noemt in Jezus
3. TE Nieuwe geeltjes toevoegen over Gods vaderschap in het bijzonder
4. CE Opdracht: onderstreep in Bijbelgedeelte(s) welke kenmerken je ziet van God als Vader + welke tekst spreekt jou het meest aan?

3. “Traditionele kennisoverdracht” (denkers)

- Begin (AB) met uitleg van de stof, doceren of laten lezen + schema’s, oneliners etc.
- Toepassen op een simpel voorbeeld, demonstratie
- Complexere opdracht, ervaringsopdracht
- Nabespreken, uitlijnen

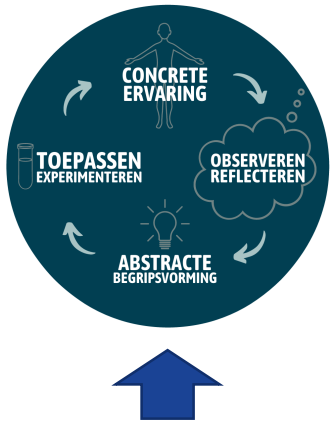

Voorbeeldles over God de Vader:

1. AB Doceren n.a.v. art 1 Apostolicum en/of catechismus.
2. TE Op werkblad aankruisen wat wel/niet bij vaderschap van God hoort
3. CE Bibliodrama de verloren zoon / de schepping van de mens of filmpje of song over vaderschap (Film=passief maar wel ervaringsrijk)
4. OR Nabespreken wat spreekt je aan? Waarom? Wat gezien, geleerd?

4. “Al doende leren” (beslissers)

- Met een paar kleine aanwijzingen en tips aan de slag (TE)
- Verbetertips en complexere opdracht (CE)
- Nabespreken: hoe en waarom? Koppelen aan de richtlijnen (OR)
- Het bredere kader, verbanden, theorie (AB)

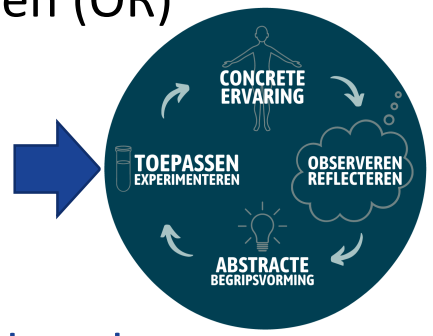

Voorbeeldles over God de Vader:

1. TE Sorteeropdracht kaartjes met wel/geen kernmerk vaderschap.
   of: stellingen ‘een goede vader is…’ gaan staan of blijven zitten
2. CE Collage maken over vaderschap (tijdschriften, kranten, bijbel)
3. OR Collages vergelijken + wat doet dat met je? Wat betekent dat?
4. AB Uitleg art 1 GLB en waarom dat zo belangrijk is.

Twee boekentips

- Bijkerk en Van der Heide, **Het gaat steeds beter**, activerende werkvormen voor de opleidingspraktijk (2006)
  => volgt model Kolb, makkelijk om te bouwen naar catechese

- Plantinga en Vlieg, **Handboek voor Catecheten** (2013)
  => veel handige tips en vergelijking van methodes (in bijlage)

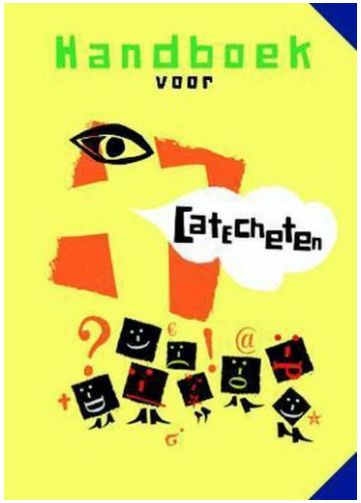

Bijbel of catechismus activerend gebruiken

Uit Handboek voor Catecheten Bijlage 9

- Symbolen plaatsen bij de tekst
- Voorlezen door verschillende personages
- Witte vlekken, om in te vullen met het ‘juiste’ woord
- Laten navertellen (wat staat er eigenlijk)
- Leugendetector: foute woorden eruit halen, verbeteren (op tijd)
- Bijbelvertalingen naast elkaar vergelijken (evt. ook Engels of Duits)
- Tekstanalyse: wat zijn kernwoorden? Opbouw, climax?
- Wedstrijd, bijv. wie heeft als eerste alle wonderen van Elia gevonden?
- Bijbeltekst op muziek, versies laten horen + wat is je reactie?
- Omwerken tot krantenartikel, gedicht, drama, tweet, blog, collage, strip
- Sorteeropdracht: tekst in losse stukjes in juiste volgorde laten leggen

Veel succes!

Bron cartoon: onbekend

Didactische tip: als je de lesdoelen goed formuleert, geeft dat eye opener voor keuze van je werkvormen: wat wil je bereiken cognitief en affectief?